

Mottagare

Barn- och utbildningsnämnden
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Remiss av promemorian Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga (U2025/ 02404)

Förslag till beslut

Nämnden inger förvaltningens förslag till yttrande som sitt eget.

Sammanfattning

Utbildningsdepartementet har remitterat promemorian Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga till Region Gotland (Gotlands kommun) för synpunkter.

Sammanfattningsvis vill Gotlands kommun framhålla att även om det kan finnas principiella betänkligheter kring att barn och unga döms till anstaltsvistelse, är de förslag som presenteras i promemorian avseende Kriminalvårdens utveckling av skolverksamheten i huvudsak positiva. En skolverksamhet som i högre grad liknar och integreras med det övriga skolväsendet är en viktig förutsättning för att tillgodose barns rätt till utbildning även under frihetsberövande. Synpunkter om genomsnittlig undervisningstid (förslag 7.3.11) och om ämnet modersmål (förslag 7.3.6) har framförts.

Ärendebeskrivning

Utbildningsdepartementet har remitterat promemorian Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga (U2025/ 02404) till Region Gotland (Gotlands kommun). Remissen syftar till att samla in synpunkter från olika instanser och kommuner för att vidareutveckla och förbättra förslagen innan de eventuellt implementeras. Remissvaren ska ha kommit in till Utbildningsdepartementet senast den 13 februari 2026. Förslagen föreslås träda i kraft den 1 mars 2027.

Promemorian handlar om att Kriminalvården ska ges förutsättningar för att kunna ge barn och unga goda utbildningsmöjligheter liknande det ordinarie skolväsendet. Bakgrunden är en större förändring av påföljdssystemet för barn och unga, där fler i framtiden kommer att avtjäna fängelsestraff i stället för slutna ungdomsvård. Detta innebär att Kriminalvården får ansvar för en ny målgrupp, vilket ställer nya och höga krav på Kriminalvården – inte minst när det gäller rätten till utbildning.

Utredningens uppdrag har varit att ta fram förslag på hur barns och ungas rätt till utbildning kan säkerställas när de avtjänar fängelsestraff, samtidigt som Kriminalvården ges rimliga och tydliga förutsättningar att bedriva skolverksamhet.

Det handlar alltså inte *om* utbildning ska ges, utan *hur* den ska organiseras så att den håller kvalitet, är likvärdig och fungerar i en miljö som präglas av säkerhet, begränsningar och individuella variationer.

Varför utbildning är så viktigt

Utbildning är en av de mest välbelagda skyddsfaktorerna mot återfall i brott. Den stärker möjligheten till arbete, vidare studier och ett liv utan kriminalitet. För barn och unga som redan befinner sig i en mycket utsatt situation är skolan ofta den enda stabila strukturen. Att förlora eller få en bristfällig skolgång riskerar att permanenta utanförskap. Därför är utbildning i kriminalvård inte ett sidouppdrag – det är en central del av det brottsförebyggande arbetet.

Problembilden

I den lagrådsremiss som föregår promemorian föreslås att Kriminalvården ska erbjuda utbildning enligt skollagen, med så kallade ”nödvändiga avvikelser”.

Utredningen konstaterar dock tre huvudproblem:

1. Regelverket är för otydligt
2. Det är inte anpassat till anstaltsmiljön
3. Det riskerar att leda till olika tolkningar och bristande likvärdighet

Anstaltsmiljön innebär höga säkerhetskrav, begränsade lokaler, korta verkställighetstider och frekventa förflyttningar. Undervisningen behöver ofta vara individuell eller i mycket små grupper. Utan tydliga regler blir kvaliteten beroende av lokala lösningar.

Övergripande lösning

Utredningens huvudslutsats är att detta inte kan lösas genom små justeringar i skollagen. I stället föreslås ett tydligare ansvar i skollagen och framför allt: en ny särskild förordning för utbildning i kriminalvårdsanstalt. Utbildningen ska så långt som möjligt motsvara utbildningen i skolväsendet, men med uttryckligt stöd för de avvikelser som är nödvändiga i denna kontext.

Förändringar i skollagen

Skollagen föreslås ändras så att Kriminalvården får ett tydligt huvudmannaskap. Utbildningen ska motsvara grundskola, anpassad grundskola eller specialskola för skolpliktiga och gymnasieskola eller anpassad gymnasieskola för icke skolpliktiga. Samtidigt förs skolans grundläggande värden och syften uttryckligen in – utbildningen i kriminalvården ska vila på samma värdegrund som all annan skola.

Den nya förordningen är central – kärnan i reformen

Det är i förordningen utbildningen konkret regleras. Den innehåller bland annat bestämmelser om:

- Utbildningens innehåll
- Individuell studieplan
- Garanterad undervisningstid
- Lärare, rektor och undervisningsformer
- Elevhälsa, stöd och trygghet
- Betyg och dokumentation

Syftet är att skapa tydlighet, kvalitet och likvärdighet – utan att bortse från anstaltens särskilda förutsättningar.

Individanpassning och planering

Alla elever ska få en inledande kartläggning och en individuell studieplan ska upprättas. Planen ska ta hänsyn till tidigare studier, behov och förutsättningar, samt möjliggöra att eleven kan fullfölja påbörjad utbildning eller byta till en annan utbildningsform om det är bättre för eleven. Detta är avgörande eftersom verkställighetstiderna ofta är korta och varierande.

Undervisningens omfattning och former

Den garanterade undervisningstiden ska motsvara i genomsnitt 23 timmar per vecka och max 900 timmar per läsår

Undervisningen ska bedrivas under läsår, men Kriminalvården ges flexibilitet i förläggningen. Fjärr- och distansundervisning tillåts men endast i begränsad omfattning och aldrig i kärnämnen som svenska, matematik, engelska, svenska och svenska som andraspråk.

Fjärrundervisning får inte vid någon tidpunkt under ett läsår användas för mer än 25 procent av elevens totala antal undervisningstimmar. I de fall fjärrundervisning används ska undervisningen som huvudregel bedrivas av en legitimerad och behörig lärare. Vid fjärrundervisning ska det finnas en handledare. Undervisningen får i enstaka delar kombineras med distansundervisning, dvs. undervisning som bedrivs där eleven och läraren är åtskilda i både tid och rum.

Lärare, stöd och elevhälsa

Huvudregeln är att undervisningen ska bedrivas av legitimerade och behöriga lärare. Ett begränsat undantag införs för att hantera organisatoriska svårigheter, men med tydliga ramar. Sekretess inom elevhälsan stärks särskilt.

Eleverna ska också ha tillgång till elevhälsa, rätt till stödinsatser, mentor, studie- och yrkesvägledning, trygg studiemiljö och studiero.

Övriga viktiga förslag

Promemorian innehåller även förslag till tydlig rätt till utbildning för asylsökande barn, en ny utbildningsform för intagna i häkte, möjlighet till entreprenad samt ett stödjande uppdrag till Specialpedagogiska skolmyndigheten

Ikraftträdande och fortsatt arbete

Förslagen föreslås träda i kraft 1 mars 2027.

Utredningen pekar också på behov av fortsatt arbete, bland annat: stärkt utbildning för barn i häkte och att lärare och rektorer inom kriminalvården inkluderas i det nationella professionsprogrammet

Bedömning

Förvaltningen har utarbetat ett förslag till yttrande som bifogas. Sammanfattningsvis bedöms förändringar i promemorian vara positiva, det handlar om att säkerställa att frihetsberövade barn och unga inte berövas sin framtid. Ett tydligt och anpassat regelverk stärker barns rättigheter, ger kriminalvården fungerande verktyg och bidrar till minskad återfallskriminalitet. Utbildningen är inte bara en rättighet – det är en investering i ett tryggare samhälle.

Förslaget är att nämnden inger förvaltningens förslag till yttrande som sitt eget.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse utbildnings- och arbetslivsförvaltningen 2026-02-02
Region Gotland. Yttrande avseende promemorian kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga (U2025/02404)
Promemoria Kriminalvårdens skolverksamhet för barn och unga (U2025/02404)

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningen

Torsten Flemming
Utbildningsdirektör

Skickas till

Yttrandet skickas till Utbildningsdepartementet